

פעול והיינו ידוע, ודו"ק כי נכון הוא. ודרשת הספרי שהביא בפירש"י, היינו מדסמך הכתוב לתיבת לשבטיכם דריש נמי שיהא ידוע.

ועיין ברמב"ם [פ"ט ממתנות עניים הל"א] שכתב וז"ל: כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהן גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים וכו'. ועיין רדב"ז שם שכתב וז"ל: ומש"כ רבינו ידועים ונאמנים בשלמא נאמנים ניחא אלא ידועים למה וכו', ועיי"ש. אבל אי נימא שהרמב"ם פירש הפסוק שלפנינו כמו שתרגמו יונתן, כלומר דידועים מלשון דעת הוא, א"כ מכאן מקורו שבכל מינוי צריך לחפש בר דעת, מלבד שהוא נאמן, ודו"ק.

ועיין ראב"ע בפרשת יתרו [שמות י"ח פכ"א] מש"כ לפרש וידועים שהוא במקום אנשי אמת שונאי בצע, ועיי"ש. ולי נראה לומר שהוא מלשון חיבה, כמש"כ רש"י בפרשת וירא [בראשית י"ח פי"ט]: כי ידעתיו לשון חיבה כמו מודע לאשה וכו', ובאמת אנשי אמת ושנאי בצע הן אהובים לבני אדם, ודו"ק⁵.

א', י"ז. לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלקים הוא.

עיין בספרי כאן שכתב בזה"ל: לא תגורו שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמא יהרגני או שמא ידליק את גדישי או שמא יקצץ את נטיעותי ת"ל לא תגורו מפני איש עכ"ל. לכאורה נקט בלשון זו ואצ"ל זו, שכיון שאפילו מתירא שלא יהרגנו הוא

מוזהר שלא לירא מכ"ש כשאינו חושש אלא שלא ישרוף את גדישו ויקצץ את נטיעותיו. ומזה נראה דפירוש של לא תגורו היינו שהלה [כודאי] לא יעשה [כן ואין לדיין ממה לחשוש], וא"כ להיפך הוא — כודאי שלא יהרגנו, אבל אפשר שדבר קטן יעשה לו, ודו"ק היטב.

והנה לכאורה היה אפשר לפרש, דהספרי חידש לנו דמחויב למסור נפשו על הדין. ואע"ג דאין לך דבר העומד בפני פק"נ אלא ג' עבירות בלבד, מ"מ אפשר דנכלל זה בדין קידוש השם, וכדאשכחן לענין לפסוק דין אם נשאל מעכו"ם כדעת תורה שכתב היש"ש [ב"ק פ"ד] דמחויב למסור נפשו ולומר האמת אע"פ שיודע שהעכו"ם יהרגנו, וע"כ דהוא מטעם קדוש השם. אבל ממש"כ להוכיח מהספרי הנ"ל, משמע דאילו היה כאן באמת חשש גמור שיהרגנו לא היה מחויב למסור עצמו להריגה, אלא דמסתמא אמרינן דאע"ג דגזים מ"מ לא עביד, אבל היכא דבאמת יש לתלות שהלה ישרוף את גדישו אין כאן חיוב להזדקק לשפוט.

ואולי י"ל, דהספרי קמ"ל דעד דלא ידע להיכן הדין (נוטה) מותר לו להסתלק מן הדין אפילו בשביל הפסד ממון בלבד. ולפ"ז נקט בסדר לא זו אף זו, ודו"ק, וצ"ע בכל זה. וגם לשון המקרא שנתן טעם כי המשפט לאלקים הוא צריך ביאור.

א', כ"ב. ותקרבוני אלי כלכם.

פירש"י וז"ל: בערבוביא כו' ילדים

5. פירוש זה מתאים היטב עם לשון הרמב"ם בהלכות סנהדרין [פ"ב ה"ז]: וידועים לשבטיכם אלו שרות הבריות נוחה מהם ובמה יהיו אהובים לבריות בזמן שיהיו בעלי טובה ונפש שפלה וחברתן טובה ודבורן ומשאן בנחת עם הבריות עכ"ל.

דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים עכ"ל. ביאור הדבר, דאין הכוונה שטען משה להם כי יש כאן תביעה בכבוד התורה ובהלכות דרך ארץ, כי מה השייכות בין זה ובין חטא המרגלים. אלא שכאן היתה התביעה שלא באו לדבר אתו בענין המרגלים כאנשים המאמינים בהבטחת השי"ת "אל תירא ואל תחת" ורצונם רק לעשות ההשתדלות הנצרכת לזה, אלא מכיון שבאו אליו בערבוביא ובבהלה א"כ זה מוכיח שאין הם בוטחים בהשי"ת כלל ובאמת הם מפחדים ויראים לגורלם, וכאן הוא שהראה להם משה ששורש חטאם במרגלים היה חוסר האמונה והבטחון בה'.

ונבין לפי"ז מה שכתוב להלן [פכ"ג]: וייטב בעיני הדבר ואקח מכם וגו', דלכאורה איך אפשר לומר שהיה הדבר טוב בעיניו אחר שראה שהם באים אליו בערבוביא ובבהלה וכוונתם אינה לשם שמים. אמנם ביאור הדבר הוא כמש"כ הרמב"ן בפרשת בחוקתי [כ"ו פי"א] ששיעור ההשתדלות שבו מחויב האדם תלוי בגודל בטחונו, וככל שתגדל בטחונו כך צריך למעט בהשתדלות, ולכן אנו שאיננו עומדים במדרגת בטחון מוחלטת עלינו לדרוש ברופאים, אבל התכלית השלימה היא שלא לדרוש ברופאים כלל אלא לבטוח אך ורק בישועת ה', ועיי"ש ובדברינו לעיל שם שביארנו דבריו. ולפ"ז א"ש, דמכיון דראה משה שבאו אליו בערבוביא והבין מזה גודל חסרון בטחונו

בה', א"כ ידע שמעכשו שוב לא ינצחו באופן נסי ויצטרכו להלחם בשביל ארץ ישראל כמו צבא רגיל שצריך להלחם, ולכן ברור שמעכשו יצטרכו לשלוח מרגלים כדי לרגל את הארץ ולראות איפה ומתי עליהם להלחם, ולכן אז כודאי היה הדבר טוב בעיניו, ודו"ק.

ב', ד'. אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו.

וכן להלן [פ"ח]: ונעבר מאת אחינו בני עשו וגו', הדגיש כאן ענין האחוה⁶. ואולי שרצה להדגיש כאן שהם יירשו מכח הבטחת אברהם אבינו, שהרי הם נטלו את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמוני, והיינו על ידי בני עשו ובני לוט, ודו"ק⁷.

ג', ט'. צידנים יקראו לחרמון שרין והאמרי יקראו לו שניר.

מכאן יש להביא ראייה למה שכתבתי לעיל בפרשת תולדות [כ"ו פל"ד] שצידון לא היה אומה בפני עצמו אלא משפחה גדולה וכמו העברים קודם שנעשו לעם, ועיי"ש, ולכן כינה אותם כאן בשם "צידנים", כלומר הרבה יחידים, אבל "האמרי" כינה בשם אומה ולא כתב "האמרים". וכן מצינו בספר יהושע [י"ג פ"ד]: ומערה אשר לצידנים, וכן להלן שם [פ"ו]: כל צידנים אנכי אורישם וגו', הרי שבכל מקום⁸ מכנה את הצידונים כמשפחה

6. עיין מש"כ רבינו על זה בפרשת חקת [כ' פכ"ג].

7. כוונת רבינו למה שכתוב בפרשת לך לך [ט"ו פי"ח]: כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו' את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמוני, ופירש"י: אדום מואב ועמון והם קיני קנזי קדמוני עתידים להיות ירושה לעתיד וכו', ודו"ק. ועיין בחידושי רבינו שם.

8. כן הוא באמת בכל מקום בתנ"ך חוץ ממקום אחד [שופטים ג' פ"ג]: וכל הכנעני והצידוני והחוי וגו'.